

re mindez kiderül, szerencsésen meghal, lehet a sírjánál virrasztani, de megjelenik az unokahúg, aki a megszólalásig hasonlít rá, minden tekintetben (ezt gyorsan kipróbálták), de mert egy válóper idegesíténé a művészt, a nő belátóan fejest ugrik, a változatosság kedvéért az utca kövére. „Egy kis romantika.” Olyan eredeti, hogy már Munkácsy korában is enyhén naftalinszagúnak találták volna. Ma ezt bőven adagolt erotikus parfümillaikkal igyekszik a szerző elűntetni. „Egy kis romantika” a rea-

lista festőről, akinek sikereit összehasonlítások hiányában összetévesztik a jelentőségével. De erről az utóbbiról nem érdemes vitatkozni, mert a könyv nem erről szól.

Amiről szól, talán arról sem érdemes vitatkozni (így is túl sok propagandát csináltunk a könyvnek), hiszen nem „új mű” születését ünnepeltük, csak egy harmadik kiadást. De talán az sem mindegy, hogy milyen 1000 oldalt adnak az olvasónak már harmadszor 100 ezer példányban.

RIGÓ BÉLA

KÖNYVESPOLC

GULYÁS JÁNOS: SÉTA AZ IDŐBEN

Érzékeny, finom tollú író mutatkozik be az olvasónak az *Új Termés*-sorozat jóvoltából e könyv lapjain. Bemutakozásának kulcsszavai: emlékezés, átélés, átérzés, nosztalgia...

E kulcsszavak Gulyás János első novelláskötetében az írói magatartás, szemléletmód jellemzői; rövid kibontásuk is meggyőzhet arról, hogy az író nem az intellektuális-lélekelemző próza ösvényein indul — valóságanyagát az expresszív líraiság köntösében tárja elének, sajátos hangulati értékkel bíró képek, színek többnyire mozaikszerű felvillantásával próbálja az *egészet* megkomponálni. Novelláinak központi alakjai — kevés kivétellel — nem cselekvéshordozók a szó jelen idejű értékében; inkább egy lezárt életszakasz végéről pillantanak vissza, legtöbbször egészen a gyermekkor horizontjáig — a megértés és saját maguk megértésének igényével.

Gulyás novelláinak uralkodó témavilága: a gyermekkor. Sajátos világ ez, vissza-visszatérő egyedi vonásokkal: a Fő utcával, a zavarosan úszó éggel, a széles utakkal, a szegénysorsú szülők iránti könnyes-hálás emlékezéssel, s a tüzesen süto meg a fényéből vesztő napkorong hangulati ellentétével, amelyben a kamaszlelek első, férfias konfliktusai remegnek és elhalnak — mindig kísértve, még azután is, tovább is... Ahol ez a világ zárt, egész, ahol csak önmaga titkait mutatja — Gulyás ott tud igazán művészként hiteleset alkotni. A *Délutánok* kamaszhőse a direkt írói átélés, beleélés miatt tud olykor szélsőséges érzelmei igazáról meggyőzni: az egyenes vonalú szerkesztés itt a zártságot a továbbívelő pálya hiteles ígéretével oldja. S szélesebb közegben, de lényegében

szintén a konfliktusgyógyulás végpontjai között mozog a *Fák előtt fehérek lesznek* c. novella is. Igaz, míg a *Délutánok* hőse megéli a saját konfliktusát, itt inkább megérzésről van szó; a novella gyerekkfigurája külső szemlélője a konfliktusnak, amelynek oldódása azután boldog, felhőtlen nevetésre fakasztja a felhőkkel terhes korban.

Ezekben a novellákban az idő ön maga közegében pereg — és nem visszafelé, el-elkalandozva. Persze, az idősi-kok különböző ábrázolása, múlt és jelen a tudattól és a tudatalattitól megbott őröngös játéka régóta polgárjogot nyert a modern irodalomban. Művészi leg elfogadhatóvá azonban csak akkor nemesül ez a játék, ha funkciójában valahol érintkezési pontokat talál, ha van valamiért: a környezet mélyebb megértéséért, a valóságért, a teljesebb emberért. És amit Gulyás egynemely novellájában hiányolunk (*Séta az időben*, *Mária*, *aranyház*, *Emlék*), az éppen múlt és jelen érintkezési pontjainak továbbívelő lendülete. Ezekben a novellákban a nosztalgia egyfelől mint állapot nyer megjelenítési formát, ezen belül is a csalódás lélekrajzát adja, amelyre feltétlenül csalódás vár akkor is, ha a múltba néz — vagyis önmaga állapotrajzához fut vissza, arra nyer igazolást. A *Mária*, *aranyház* hősének jelen idejű helyzete: elrontott házasság, tétova szerelem, kocsmák, céltalan kóborlások a sötét utcákon, néma tündődés a megunt otthonban — visszafelé, a gyermekkorba, s ez a gyermekkor ilyenkor riasztó lesz, valahogy nem tud átsütni rajta a nyomorúságot is elviselni tudó hit és akarat melege; ingerült és szomorú ébredések, megannyi apró tragédia: múlt és jelen egyhangú zakatolása ez az em-

beri lélekben — s aligha szülhet mást, mint a végső emberi megnyomorodást. E novellák hangulati értéke is devalválódik; a pszichikai motiváció alakatlan darabokra hull az írói szerkesztés önmagát ismétlő vonalain.

A kötet legjobb írása a *Szövetségesek*. Széles társadalmi közeggel dolgozik, lendülete, dinamikája van; a cselekvés adja az alakok rajzát, ez szüli a külső és belső situációkat is egyaránt — izgalmas odasodrónunk sebes áradásához. Egy vállalati főnököt mutat be, annak önemésztő, de — s ez nagyon fontos — másokért és mások ellen önemésztő életét ábrázolja. Korunk modern — és ezért szürke — harcosát, akit bárhová dobál az élet — olykor sajnos,

hogv dobálhat —, mindig talpra áll, s lendülete mindig a megoldásra váró feladatokra koncentrál. Nem a „kincstári optimizmus” hősei közül való mégsem — hisz a novella legfőbb értéke éppen az, hogy Gulyás embert és situációt körültekintő motivációval épít; a szándék és megvalósulás, a kudarc emberi és társadalmi eredőit egyforma erővel ábrázolja.

Ígéretes írói indulás a Gulyás Jánosé. Kifejezőeszközeinek tudatosabb elrendezésével, megmunkálásával még jobban megközelíthetné e cselekvő kor összetett valóságanyagát — hiszen minden tehetsége megvan hozzá. (*Magvető Könyvkiadó 1968.*)

MAJOROS JÓZSEF

EGY MAREK PARÁZS

KECSKEMÉTI KÖLTŐK ANTOLOGIÁJA

Ha meggondoljuk, irigylésre méltó Kecskemét helyzetét. Irodalmi folyóirattal nem rendelkező vidéki városaink közül kevés sorakoztathat fel ilyen erős lírikus gárdát. Itt van mindenekelőtt a kötet legmarkánsabb, országosan ismert alakja: *Buda Ferenc*. Most bemutatott régebbi és új versei egyéni hangjára és látásmódjára rátalált, eredeti költői egyéniségként rajzolják eléink. Erős és határozott képteremtő készsége az, ami mindenki másról megkülönbözteti. Ettől válik minden költői közhelytől mentessé a szerelem (*Vascsillag*) vagy a tavaszvárás (*Sújtók tavaszi ággal*) hagyományos témája. Valóság szemléletében az egyedi élményből indul ki, hogy eljusson az általános, mai emberi problémákhoz (*Vonatozók, Szólaljakok*). A tettekre készség, a harc vállalása, a megalkuvás elutasítása, a közéleti líra hangja harcosan, nagy erővel szólal meg. A *Roham* c. vers kapcsán Buda Ferencnek egy másik erős oldalát, fölülény versépítő-szerkesztő képességét ismerjük fel. Hatásos, nagyszabású, több síkú verskompozíciót épít anélkül, hogy gondolatmenetét elveszítené, aránytalanságba tévedne. E téren ha Nagy László vagy Juhász Ferenc nevét említjük vele kapcsolatban, az szerkesztés- és látásmódjának érzékeltetését jelenti. Summázásként tegyük még hozzá, hogy Buda Ferenc mennyiségileg és minőségileg is túlnötte a *Füvek példájá-t*, — második kötetét nagyon várjuk már.

A rég önálló kötetre érett *Gál Farkas* egy-két versében, ha fel is bukkann ismert költői póz vagy hang, azt elnyomja az az új, amivel meglepi az olvasót. Világos, erőteljes, tiszta ké-

pekben beszél. Szerencsésen elkerüli a diszsonáns hangokat abbeli igyekezetében, hogy távol tartsa magát a konvencionális formáktól. Körülrajzolhatóan áll előtűnk a költő: a parasztságból jött, elválaszthatatlanul hozzájuk tartozónak érzi magát ma is, költői magatartásban a kard és a toll bajnokát, Balassit választja eszményül (napjainkban szokatlan, de szimpatikus eszménykép). Ars poeticáját széles ívű, sodró lendületű versében, *Az idő nyílzáporában* tárja eléink. Látszólag partalan áradású mondatzuhatagokban jelenik meg hitvallása, melyet mégis — a gondolat belső törvényszerűségeiből fakadva — szigorú ritmus- és rímfejelem zaboláz.

Problematikásabb a *Tűztánc* antológiából ismert *Goór Imre*. Bemutatott verseiből két ellentétes kép bontakozik ki a költőről. Rövidebb terjedelmű műveiben ismerjük meg erőnyeit: a lírai hangulatok, pillanatképek fanyar tónusú rögzítője ő. Ez az ő területe, itt alkot maradandót. A nagyobb kompozíciókban azonban elvesz, szerkezeti aránytalanság lép fel, a mozaikszerűen egymás mellé dobott képek nem tudnak egységes egészzé összeállni. Így végső soron ezek a versek nem markolnak a lélekbe, közömbösen hagynak, bármilyen nagy akarások feszülnek is a sorok mögött. Az egységes kép kialakításában az erőteljesebb válogatás sokat segíthetett volna.

A Tiszatáj olvasótábora számára az első kötetét már maga mögött hagyó *Hatvani Dániel* sem ismeretlen. E gyűjtemény költői között ő az, akinél legerőteljesebben jut szóhoz a „kecskemétiség”, az aranyhomoki tájjelleg